FELSEFE

• SANAT FELSEFESİ

SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Sanat Nedir?
Sanat, insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır.

Eski dönemlerde insanların mağara duvarlarına çizdiği resimler; büyü, dinsel semboller gibi bazı anlamlar taşır fakat temelde insanın sanat eğiliminin bir tür dışa vurumudur.

Sanat, düşünce ve duyguların yetenek ve düş gücü kullanılarak yorumlanmasıdır.

İnsanın güzellik amacıyla doğaya yönelmesi, onu yeniden ele alıp beğenisine uygun formlarda estetize etmesidir.

Sanatçı kendine özgü bir duyuş, düşünüş ve hissedişi olan kişidir. Sanatçı bizim her gün gördüğümüz nesnelere ayrı bir biçim, renk ve musiki katan kişidir.

Estetik duygu uyandıran nesneler kişiden kişiye değişiyorsa sanatı nasıl tanımlayabiliriz?

SANAT FELSEFESİNİN KONUSU

Sanat felsefesi, sanatın ne olduğunu sorgulayan, sanatçının etkinliğini inceleyen felsefe dalıdır.

Estetik, güzelliği konu edinir.
Oysa sanat felsefesi sadece sanattaki güzelliği inceleme konusu yapar.

Bu yönüyle estetik, sanat felsefesini de kapsayan daha geniş bir alandır.

Sanat felsefesi, sanat eserinin biçimsel yönlerini, üslup ve işleniş biçimini, içerik ve detaylarını inceleme konusu yapar. İlgilendiği şey güzelliktir.
Dolayısıyla sanat felsefesi, estetiğin bir alt dalıdır.

"Estetik" sözcüğü Grekçe "aısthesıs" sözcüğünden gelir. "Aısthesıs" sözcüğü duyum, duyulur algı anlamına, "aısthanesthaı" ise duygularla algılamak anlamına gelir.

Estetik bu anlamda duyulur, algılanır ya da duyusallığın sağladığı bilgiyle ilgili bir felsefe dalı olarak düşünülür. Bu
alanı kuran ve ona bu adı veren kişi A.G. Baumgarten'dır.

Sanat Felsefesinin Temel Kavramları

Sanat: bir duygunun ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntem ve tekniklerin tümüdür.	**Estetik yargı:** Sujenin (öznenin) güzel değerlendirmesine söz konusu olan şey hakkında güzel ya da hoş olduğu yönünde verdiği hükümdür.
Zanaat: İnsanların maddesel gereksinimlerini karşılamak için yapılan eğitim ve ustalık gerektiren işe denir.	**Sanatçı:** Sanat eserini ortaya koyan kişi.
Estetik tavır: Çıkar amacı gözetmeden bir nesneye yaklaşmadır.	**Sanat eseri:** Sanatçının hiçbir çıkar veya beklenti içine girmeden estetik yargıyla ortaya koyduğu somut, özgün ve benzersiz ürüne denir.
Estetik haz: İnsanın estetik bir tavırla estetik bir nesneye yaklaşması sonucu duyduğu heyecan ve duygudur.	**Taklit:** Sanatçının bir şeyi benzetme yoluyla eserine aktarmasıdır.
Estetik suje: Alımlayıcı, güzelle ilgilenen, güzelden anlayan kişi.	**Yüce:** Büyük, ulu, hayranlık uyandıran, insanın sınırlarını aşan.
Estetik obje: Estetiğe konu olan nesne, varlık.	**Güzellik:** Varlığın onu algılayan kişi tarafından hoş olarak değerlendirilmesidir.

Sanatı Açıklayan Kuramlar

Taklit Olarak Sanat

- Sanat doğanın taklididir.
- Temsilcileri Platon Aristoteles

Yaratma Olarak Sanat

- Sanat insanın üstün bir emeği ve yaratıcılığıdır.
- Temsilcisi B. Croce

Oyun Olarak Sanat

- Sanatın temel amacı oyundur.
- Temsilcisi F. Schiller

SANATI AÇIKLAYAN KURAMLAR

TAKLİT OLARAK SANAT

Platon'a göre içinde yaşadığımız duyulur dünya gerçek dünya, olan ideaların kopyasıdır.

''Sanat, taklidin taklididir.''

En iyi sanatçı en iyi taklit yeteneği olan sanatçıdır.

Sanatçı nesneler dünyasındaki varlıkları kopyalar. Yani kopyanın kopyasını yapar. Bu nedenle sanat ile zanaat arasında bir fark yoktur.

YARATMA OLARAK SANAT

Benedetto Croce'ye göre sanat, insanın diğer etkinliklerine benzemeyen
çok özel bir etkinliktir.

Sanat, manevi bir yaratmadır.

Aristoteles'e göre sanatçı doğayı taklit eder. Ama olanları sadece oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi yansıtabilmelidir.

Bu bakımdan sanat ahlaksal bir yön taşır, insanlar, sanat yapıtları karşısında yoğun duygular yaşayarak ruhlarını arandırırlar (katharsis).

OYUN OLARAK SANAT

F. Schiller'e göre sanat bir oyundur. Sanat ve oyun hayal gücüne dayanır,
yarar amacı gütmez.

''İnsan, oynadığı sürece insandır.''

Sanat da tıpkı oyun gibi insanı günlük yaşamıın sorunlarından, sıkıntılı düşüncelerinden uzaklaştırır.

Güzel Nedir?

Sanat felsefesi ve estetiğin ortak konusu güzelliktir. **O hâlde güzellik nedir? Güzelin nesnel, akla uygun bir yönü var mıdır, yoksa güzellik şahsi midir? Yani güzellik herkes için farklı mıdır?**

Filozoflar güzelliğin ortak bir biçim ve öze sahip olduğunu düşünmüşlerdir. Bu güzelliğin akla uygun tasarımını yapmaya çalışmışlardır.

Pythogoras evrenin özünün matematik olduğunu savunmuştur. Ona göre **matematik denge ve ahenktir.** Bu aynı zamanda güzeldir. Bu uyumu hissetmek ve onu müzikle dile getirmek sanattır. Müzik de matematik gibi uyum ve dengeye dayanır. Ritim, tını, ses uyumu müziğin temelidir.

Platon için güzellik güzel ideasına dayanır.

Aristoteles için denge, uyum, simetridir.

Plotinos için Tanrısal bir yansımadır.

Kant için karşılıksız hoşlanılan, objenin amacına uygunluğudur.

Hegel’e göre ise mutlak varlığın (geist) dışa vurumudur.

Güzel ve Hakikat (Doğruluk)

Platon’a göre güzel ve hakikat aynıdır, çünkü her ikisi de varlığın özünü ifade eder. Kant iki kavramı birbirinden ayırır. İkisi arasında bir ilişki bulunmadığını söyler. Ona göre hakikat akılla, güzellik duyular ve hayal gücü ile ilgilidir.

Güzel ve İyi

Bu iki değer daima birbiriyle aynı görülmüştür. Kant iki kavramın kesinlikle farklı şeyler olduğunu söyler. Güzel bir yasaya bağlı değildir ama iyi, ahlak yasasına bağlıdır.

Güzel ve Hoş

Kuşkusuz güzel olan aynı zamanda hoştur. Ancak güzel, hoş olandan ibaret değildir. Güzel bir şey her zaman hoş olmayabilir. Kant’a göre güzel ile hoş ve yararlı olan aynı şey değildir. Hoş olarak değerlendirilen şeyler kişiden kişiye değişebilir. Oysa güzel olan kişisel değerlendirmelerden bağımsızdır.

Güzel ve Faydalı

Kant yine güzel ile faydalıyı birbirinden ayırır. Güzel, daima güzeldir ama faydalı olan geçicidir. Schiller ve Spencer gibi filozoflar güzelin ve faydalının birbirine aykırı olduklarını savunurlar.

Güzel ve Yüce

Bu kavramları Aristoteles ve Kant birbirinden ayrı olarak ele alır. Aristoteles güzel olanda düzen, uyum, oran gibi özellikler bulur. Yüce kavramında sonsuzluk ve sınırsızlık dile getirilir. Kant yüce kavramını ikiye ayırır: matematik yüce (kavranamayan bir büyüklüktür) ve dinamik yüce (bütün ölçüleri aşan bir büyüklüktür)

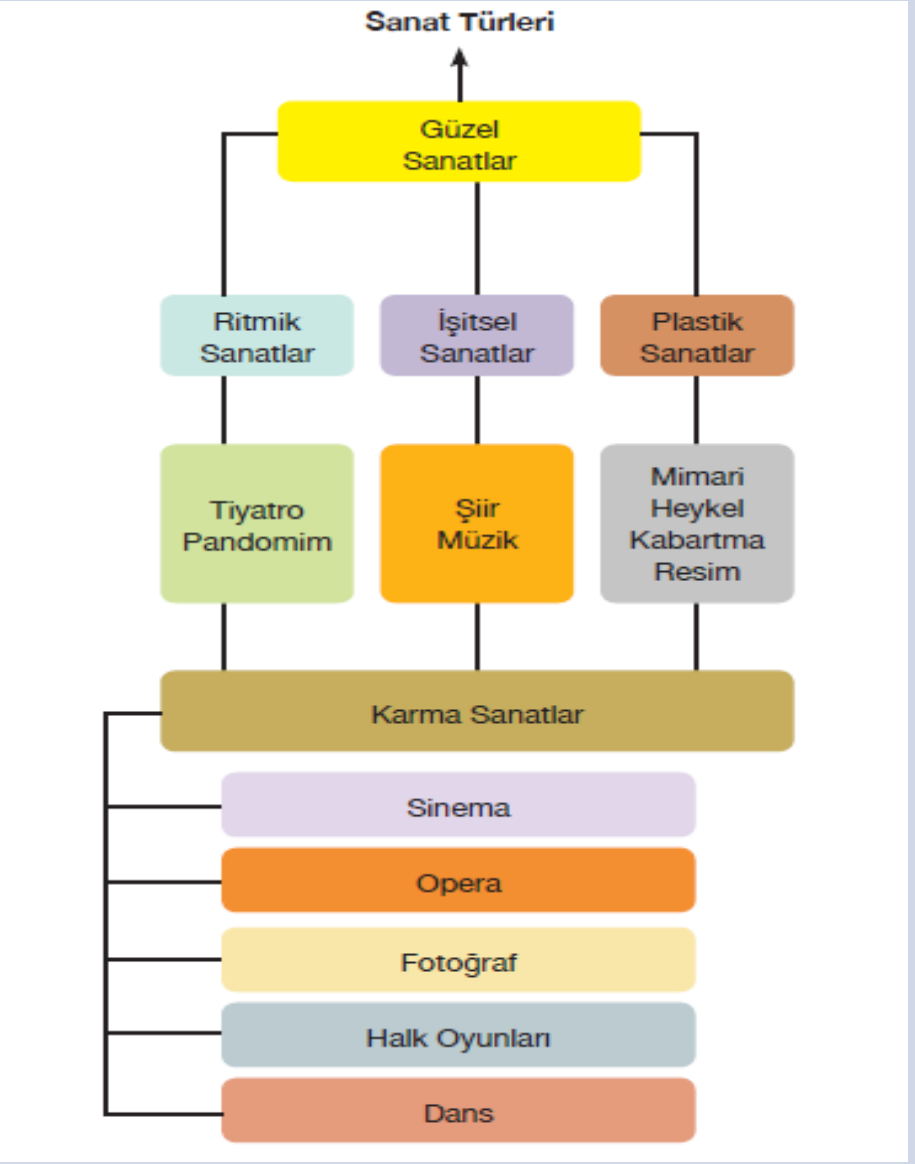
SANAT ESERİ

Sanat eseri; sanatçının estetik bir kaygıyla, güzeli amaçlayan tavırla biçimle, üslupla, kendine özgü bir tarzla dile getirmiş olduğu eserdir.

Sanatın zanaattan temel farkı sanatın amacının para kazanma, işlevsellik, ticari bir kaygı olmamasıdır.

Bu amaçla üretilen eserler ancak zanaat hükmünde olabilir.

Sanat eserleri toplumların kültür ve medeniyet düzeyleri
hakkında bilgi verir.

AŞAĞIDAKİ GÖRSELLERDEN HANGİSİ BİR SANAT ESERİDİR?

SANAT ESERİNİN ÖZELLİKLERİ

1. özneldir	6. Doğa eseri değil, insan üründür.
2. Yaratıcılık gerektirir.	7. Biçim ve içeriğin bütünleşmesi ile oluşur.
3. Fayda amacı gütmez.	8. Benzersiz ve tektir.
4. Özgündür.	9. Ona yönelen ve zevk alan alımlayıcısı vardır.
5. Kalıcıdır.	10. Estetik kaygılarla ortaya çıkar.

Sanat ve Sanatçıyı Etkileyen Etkenler	
Toplumsal	Sanatçı içinde yaşadığı mahalle, şehir ve ülkenin etkisi altındadır. Eserinde bunları da yansıtır.
Psikolojik	Sanatçı kendi iç dünyası, hayal gücü ve sezgilerini yansıtır. Sanat benliğin, kişiliğin dışa vurumudur.
Ekonomik	Sanatçının üretiminde yoksulluk, sınıf çatışmaları, zenginlik ve servete ulaşma, eşitlik gibi talepler de yer alır.
Kültürel	Sanatçı dil içerisinde var olur, dil içerisinde üretir. Örneğin yetkin olmayan bir dilde şiir, roman, öykü üretmek çok zordur.

Sanat ve Duyarlılık

Sanat ve sanatçı yaşanılan toplumun bir aynasıdır. Sanatçı yaşadığı toplumun sorunlarından, acı ve dramlarından ayrı düşünülemez. Sanatçı bu yönüyle yaşayan bir vicdandır. İnsani duyarlılığı ile topluma yol gösterir. Örneğin şehirlerin estetik çöküşüne duyarsız olamaz. Popüler kültürün gerçek sanat ürünlerini tüketmesine sessiz kalamaz. Kültürün tahrip edilmesine göz yumamaz. Dünya üzerinde haksızlık ve hukuksuzluğa duyarsız kalamaz. Sanatçı bu yönüyle suskun değil toplumun rehberi yani kılavuzudur.

Mimari ve Estetik Duyarlılık

Turgut Cansever'e göre mimari, "İnsan ile varlık arasındaki ilişkiyi, maddi, organik, ruhi ve fikrî olarak alan ve tabakalarında düzenleyen disiplindir." İnsan varlıkla ilişkisini bilinçle düzenleyerek şehirlere kendi kültürünü yansıtır. Ona göre mimarinin görevi büyük ve önemli yapıtlar üretmekle sınırlı değildir. Mimarinin görevi, "dünyayı güzelleştirmek" tir. Dünyayı güzelleştirme amacını taşıyan mimari özgün bir tarz ve üslup olarak milletlerin dünya görüşünü yansıtır. Kendine özgü bir tarz ve üslup olarak Osmanlı mimarisi, "Asya ile Avrupa, İslam dünyası ile Hristiyan dünyası arakesitinde gelişmiş, Akdeniz çevresi geleneklerini Orta ve Yakın Doğu gelenekleri ile buluşturan uzun nefesli ve özgün bir mimari üslup" olmuştur.

Kaynak: Turgut Cansever, Kubbeyi Yere Koymamak, s. 57-58.